

Tijdschriften

Pacifistische strijd aan het Meer van Genève

Twee culturele tijdschriften met Haagse wortels zijn in hun zomeredities verrassend actueel. Over oorlog en het RKD.

Door Herman Rosenberg

In het tijdschrift *Elders* literair belicht neerlandicus Bart Slijper een vrijwel vergeten pacifistisch zijtoneeltje van de Eerste Wereldoorlog. Aan het Meer van Genève troffen de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig, zijn Franse collega Romain Rolland en de Vlaamse kunstenaar Frans Masereel elkaar. Ze kozen voor de ballingschap omdat je je alleen in een neutraal land kon 'onttrekken aan de gifgassen van de haat' (Rolland). Rolland en Masereel richtten

een pacifistisch tijdschrift op, 'Les Tablettes'; de eerste schreef en de laatste illustreerde met tekeningen en houtsnedes.

De drie raken murw gebeukt door de berichten over de vreselijke slachtingen in Noord-Frankrijk en elders. Ze halen de wijsgeer Tagore aan die vanuit het Verre Oosten constateerde dat de Europese beschaving 'een vernietigingsmachine' is geworden. Een herkenbaar sentiment. Blijkt uit het dagboek van Zweig. Wie er wint of gelijk heeft, doet er niet meer toe, constateert hij. Als er maar vrede komt. 'Einde, einde, einde. Niet langer gerechtigheid! Maar barmhartigheid!', roept hij uit. Het is een wanhoopskreet die vandaag de dag steeds vaker klinkt, als er weer kinderen worden gedood en woonflats in de as gelegd.

Zachte krachten

Slijpers bijdrage vormt een mooi duet met die van Jan Hendrik Bakker, filosoof en medewerker van deze krant. Hij schrijft over de 'zachte krachten', zonder welke de democratie verloren is, en verwijst naar Amerika's nationale dichter, Walt Whitman. Deze schreef in een tijd dat de democratie in opbouw was, nu wordt die afgebroken, volgens Bakker. Hij citeert een mooie oproep uit de bundel 'Leaves of grass': 'Dit is wat je moet doen: heb de aarde en de zon en de dieren lief, veracht de rijken, geef een aalmoes aan iedereen die erom vraagt (...) haat tirannen, twist niet over God.' Alweer een actuele boodschap.

Ergernis

Heel anders van karakter is het onregelmatig verschijnende tijdschrift voor onder meer architectuur en vormgeving Rode Haring. In het juli-nummer verschillende Haagse en actuele zaken. Zo schrijft kunsthistoricus Edward Grasman over de geschiedenis van het in Den Haag gevestigde RKD (Rijksinstituut voor Kunsthistorische Documentatie). Dat werd in 1932 in Den Haag gesticht door een aantal achtergrondcollecties van beroemde kunsthistorici samen te voegen. Dit tot grote ergernis van het Rijksmuseum, dat zelf graag die collecties

De kerk van de H. Pastoor van Ars met zijn mysterieuze lichtkoepels. | Foto: Peter de Ruig

had overgenomen. Maar het was nu het Mauritshuis dat het meeste profiteerde van de nieuwe buurman. Het RKD was eerst gevestigd in de voormalige St. Sebastiaansdoelen (nu: Haags Historisch Museum).

Zijlstra

Veel later dreigde het RKD alsnog een afdeling van het Rijks te worden als gevolg van de rampzalige bezuinigingen van VVD-staatssecretaris Halbe Zijlstra, rond 2010. Dat ging gelukkig niet door. Maar nu speelt er weer iets anders. Door de tergend langzaam verlopende discussie over de renovatie van het KB-complex komen behalve de Koninklijke Bibliotheek zelf ook de inwonende instituten in moeilijkheden. Mede daardoor raakt Den Haag het Literatuurmuseum kwijt aan Utrecht en zit ook het RKD om zich heen te kijken, al wijzen de laatste berichten niet meer op een verhuizing naar Rotterdam die even is geopperd. Maar dit valt allemaal buiten het bestek van Grasmans artikel.

Nog een Haags aspect in de bijdrage van architectuurhistoricus Francis Strauven over het denken van Aldo van Eyck. Het is een ingewikkeld en tamelijk vergezocht verhaal dat onder meer een verband poogt te leggen tussen Van Eycks vormtaal en het werk van de Roemeense beeldhouwer Constantin Brâncuși. Interessant vanuit Haags oogpunt is vooral de analyse van de kerk van de H. Pastoor van Ars in Loosduinen, een meesterwerk van de bouwmeester. De koepels van de kerk zouden verwijzen naar een vorm van Brancusi, 'een suggestief binair volume, een vorm waarin mannelijk en vrouwelijk één worden'. Zelfs het woord 'vulva' valt. Dat is vast niet waar de gemiddelde kerkganger aan denkt als hij tijdens de mis omhoog kijkt.

Elders literair, 2025-5. Verkrijgbaar bij een aantal boekhandels. Meer informatie: www.eldersliterair.nl
Rode Haring nr. 14, juni 2025.
Te bestellen via www.rodeharing.nl

Omslag van het tijdschrift 'Les Tablettes' met houtsnede van Frans Masereel.
| Uit besproken tijdschrift

JAZZ IN DE GRACHT EN 'GYPSIES' AAN ZEE

Gedachtes aan een groot Haags jazzfestival zijn alleen goed voor nostalgische dromen, dus laten we vooral de 'kleintjes' koesteren die we hebben. Zoals Jazz in de Gracht (28 t/m 30 augustus), al diverse malen eerder georganiseerd en dit jaar zo'n beetje de opening van het jazzseizoen. Een sympathieke, veelbelovend gebleven jazzdriedaagse op de (Dunne) Bierkade en het Groenewegje, tussen de Spinozabrug en de Wagenbrug in. Waarbij de toeschouwers aan de kant blijven en de musici per boot in de gracht op een drijvend podium van speelplek veranderen. Het programma van Jazz in de Gracht '25 is nieuwsgierig makend. Vooral omdat het een mengsel is van nog onbekende, jonge groepen plus jazzmuzikanten die al naam hebben gemaakt. Zoals het internationale kwartet van de Tsjechisch-Nederlandse

vibrafonist Miro Herak met de Tsjechische pianist Daniel Bulatkin (29 augustus). Ze wonnen vorig jaar in Tsjechië een prijs voor 'de beste compositie van het jaar' en sloten dit jaar een serie Engelse optredens af in de befaamde Londense PizzaExpress. Verder heeft Jazz in de Gracht optredens van zanger Jurjen Donkers, een van de weinige 'male singers' in de Nederlandse jazz, de Belgische bassist Teis Semey (beiden 28 augustus) die op zijn cd 'En Masse' de drang naar nieuwe, minder gebruikelijke klanken combineert met opvallend mooie melodielijnen. Een ronduit bijzondere combinatie (30 augustus) is die van drummer Felix Schlarman met hammondspeler Arno Krijger en de onvoorspelbare sax van Benjamin Herman die op een hippe manier vanuit de bop naar het nu reist. Jazz in de Gracht begint en sluit af met

een optreden van de groep Basily, 'gypsy jazz' dus. Zigeunermuziek en jazz zijn indertijd door gitarist Django Reinhardt (met hulp van violist Stéphane Grappelli) tot een niet te versmaden eenheid gesmeed en zijn dat gebleven. In het gebouw Eve, aan de Scheveningse boulevard, staan Django en de gypsy-jazz (31 augustus 14.00 uur) een hele middag centraal in een programma met internationale gypsy-artiesten. De Basily's uiteraard, uit Italië het Clerici Orchestra met swing. Mozes Rosenberg speelt er met trio, verder onder meer Rómani Gitana en dansen met Rudy Wagner. Gratis toegankelijk.

Ook in etablissement Murphy's Law is de jazz weer begonnen met de intieme jazzconcerten waar de zaak bekend om is. Op 29 augustus (21.00 uur) krijgt pianist en liefhebber Wouter Veening de gelegenheid er zijn 'Favourites' neer

te zetten. Favoriete stukken met favoriete musici. De line-up is op zichzelf al smakelijk: Eric Ineke drums, Vincent Koning gitaar, Gary Kavanagh trumpet, Cas Jiskoot bas, Ronald Bergman fluit, Jurjen Donkers vocaal. Veening aan de piano uiteraard. Een dag later in Murphy een optreden van gitarist Martien Oster die internationaal al met heel wat groten speelde: van Dr. Lonnie Smith (toetsenist met tulband) tot en met Diana Krall. Voor zijn Haagse optredens inviteert Oster steeds een andere solist. Dit keer is dat Floriaan Wempe (op 29 augustus ook in Jazz in de Gracht te horen met bassist Hans Mantel). Een solist om in de gaten te houden. Naast de tenorsax speelt hij nu ook de altsax. Na zijn eerste cd ('Flo's Flow') is een tweede onderweg. Opletten geblazen.

Bert Jansma